

Monges

ASSAIG, 8

Lcia de Ahumada

MONGES

Pròleg

CARME RIERA

FRAGMENTA EDITORIAL

Publicat per FRAGMENTA EDITORIAL
Plaça del Nord, 4
08024 Barcelona
www.fragmenta.cat
fragmenta@fragmenta.cat

Collecció ASSAIG, 8

Primera edició FEBRER DEL 2008
Primera reimpressió ABRIL DEL 2008
Segona edició SETEMBRE DEL 2024

Producció editorial IGNASI MORETA
Producció gràfica INÊS CASTEL-BRANCO
Assistent de producció MARC CASADESÚS

Impressió i relligat ROMANYÀ VALLS, S. A.

© 2008 EULÀLIA DE AHUMADA BATLLE
pel text

© 2008 FRAGMENTA EDITORIAL, SLL
per aquesta edició

Dipòsit legal B. 14308-2024
ISBN 978-84-10188-53-2

RESERVATS TOTS ELS DRETS

ÍNDEX

<i>Pròleg</i> , per Carme Riera	9
<i>Introducció</i>	13
I «Qui ha fet l'esforç d'entrar fins al fons en la pròpia tradició religiosa, no té por d'entrar en una altra» BERTA MENESES	21
II «La plenitud és igual a res, és una absència» CARME SARDÀ I TORT	35
III «Estar sempre disposada a acollir els altres t'exigeix molt, és negar-te» CATALINA TERRATS	47
IV «M'interessa un Déu que sempre encengui més desig» EULÀLIA BOFILL	59
V «La música té molta força per crear unió i comunió» GRISELDA COS	71

- VI «El que em sedueix és la recerca de Déu que hi ha també en la gent de les altres religions»
LUCÍA CARAM 87
- VII «Jo he fet l'opció de baixar del tren i quedar-m'hi»
MARIÀNGELS SEGALÉS 105
- VIII «No vull res, el meu camí és l'abandó»
MARIA LLUÏSA CORTÈS 121
- IX «Jo m'ho crec, això de l'educació»
MIREIA GALOBART 131
- X «Jo he fet l'opció, però m'adono que és Ell qui em manté aquí»
MONTSERRAT DOMINGO 143
- XI «A cadascuna se li ha de donar el que realment necessita per al seu creixement personal»
MONTSERRAT VIÑAS 155
- XII «Sempre he sentit molt propera la inserció de les persones marginades»
PEPA VIGNAU 167
- XIII «Anem a llocs considerats extrems, amb actitud desarmada, sense pretendre res, acollint l'altre tal com és»
PILAR SAUQUET I MUNTAL 179
- XIV «M'agrada mirar abans de començar algun compromís, conèixer el barri, assegurar-me als bancs i pregar»
ROSA M. BARBER 195

- XV «A l'hospital m'he trobat acompanyant persones
amb qui hem fet un procés preciós fins a morir»
ROSA M. PIQUER 209
- XVI «M'encanta que m'enviïn a les cases d'exercicis,
perquè la gent que hi va vol trobar Déu»
ROSA PRAT 225
- XVII «Diuen que hem de fer avançar l'Església; jo dic que no:
l'hem de fer retrocedir fins a arribar als inicis»
ROSER GARRIGA 235
- XVIII «La qualitat de l'amor de Déu és aquesta:
vol interlocutors vàlids, no vol esclaus ni gent sotmesa»
TERESA FORCADES I VILA 247
- XIX «El que ara em crida és estar al costat d'aquesta
immigració sovint tan desesperançada»
TERESA LOSADA 261
- XX «La meua vocació està en aquests més perduts,
en aquests "mals lladres", que són els drogoaddictes,
els de les presons»
VIQUI MOLINS 271
- Epíleg a la segona edició* 283
- Glossari*, per Rosa M. Piquer 285

PRÒLEG

Carme Riera

EDUCADA PER LES MONGES del Sagrat Cor, a qui guardo un afecte enorme i un gran respecte, a més de fervent admiradora de Teresa de Jesús, una de les dones més fascinants de la història espanyola, m'és grat complir el paper de presentadora o telonera del text de Laia de Ahumada. Basat en entrevistes a vint monges catòliques de diverses congregacions, l'autora parteix d'una pregunta formulada a totes de la mateixa manera: «¿Quin és el teu desig profund?», que li serveix per entaular-hi conversa. Una conversa que sembla «d'estrada»,¹ com hauria dit santa Teresa referint-se a la sinceritat i simplicitat amb què es desenvolupa, potser —i torno a citar santa Teresa— «perquè s'entenen millor en el llenguatge unes dones amb les altres». El captament afable de Laia de Ahumada —per cert, descendent col·lateral de Teresa de Cepeda y Ahumada—, el saber preguntar i escoltar, propicia, al seu torn, l'actitud acollidora de les

¹ En l'època de Teresa de Jesús, tant dins com fora dels convents, les dones solien seure en una estrada o petita tarima de fusta per parlar de les seves coses.

monges, les respostes de les quals em semblen absolutament sinceres, cosa d'agrair en els temps que ens ha tocat viure, en els quals el que és políticament correcte està al mateix nivell que la dissimulació, si és que no està al mateix nivell de la hipocresia i el cinisme. El que ens expliquen Berta Meneses, Carme Sardà, Catalina Terrats, Eulàlia Bofill, Griselda Cos, Lucía Caram, Mariàngels Segalés, Maria Lluïsa Cortès, Mireia Galobart, Montserrat Domingo, Montserrat Viñas, Pepa Vignau, Pilar Sauquet, Rosa M. Barber, Rosa M. Piquer, Rosa Prat, Roser Garriga, Teresa Forcades, Teresa Losada i Viqui Molins, cadascuna a la seva manera, coincideix en la franquesa amb què s'expressen. Encara que el to de les seves veus pugui ser diferent, les seves paraules s'assemblen perquè totes parlen de la crida de Déu i, a partir d'aquí, del vincle indissoluble amb l'ésser que —per via del misteri sacre— s'ha convertit en espòs i amant místic.

En acabar de llegir el llibre he sentit una enveja enorme d'aquestes monges, que tenen una vida plena de sentit espiritual, de fe en el Déu al qual s'han consagrat. Tant de bo el meu agnosticisme em permetés compartir les certeses que doten de sentit les seves existències i les refermen en la fe, encara que el camí escollit per cadascuna a l'hora de mostrar la vocació religiosa sigui diferent. Per unes, la base és el diàleg interreligiós; per altres, l'ajuda als marginats, el treball al costat dels més desfavorits; i encara per altres, el compromís ètic que les porta a l'ensenyament i fins i tot a la presència en fòrums extraconventuals o, per contra, al recolliment i l'oració en solitud.

Malgrat les diferents procedències socials, edats o ordes religiosos en els quals han professat, són dones intel·ligents, cultes, i estan al dia del que passa en el món. No tenen res a

veure amb els estereotips amb què la gent acostuma a jutjar les monges.

Com bé escriu Laia de Ahumada a la INTRODUCCIÓ d'aquest llibre, el terme *monja* i el derivat *mongívol* impliquen connotacions més aviat negatives. Només cal navegar per internet per comprovar-ho i observar, igualment, la falta de respecte amb què des de la xarxa s'enfoquen molts continguts. En aquest cas, a més, abunden les referències eròtiques i fins obscenes referides a les monges. Un tòpic vulgaríssim que, probablement, deriva entre nosaltres del personatge de Doña Inés, la novícia que protagonitza *Don Juan Tenorio*, obra que alhora s'arrela en la tradició medieval i evidencia que a l'interès depredador de molts homes —Don Juan en seria un bon exemple— s'hi uneix també l'afany transgressor sacríleg: robar a Déu el que li està consagrat.

L'autora del text apunta amb encert que «la història de les monges és una part de la història descarnada de les dones». La clausura en el convent fou una imposició de les famílies de moltes dones, si podien pagar un dot. Un destí pitjor esperava a aquelles que sense dot ni marit no tenien més remei que dedicar-se a la prostitució per sobreviure. Això no obstant, algunes van preferir el convent al matrimoni, com ara Teresa de Cartagena, una de les nostres primeres escriptores, o Teresa de Cepeda, perquè en el convent eren en el fons més lliures que sotmeses al jou del vincle matrimonial. És probable que sor Isabel de Villena o sor Juana Inés de la Cruz no haguessin escrit cap obra si no haguessin sigut monges. Contràriament al que ens pugui semblar ara, el convent no era un mal lloc per a les dones espanyoles dels segles xv, xvi i xvii. Per comprovar-ho només cal llegir les narracions de María de Zayas, les novel·les de la qual van tenir gairebé tant

d'èxit com *El Quixot*. Moltes dones trobaren dins del convent un espai molt més favorable i més tolerable que no pas a fora, tot i que pugui resultar paradoxal. En aquest sentit, van ser molts els convents femenins que es van apuntar a les doctrines progressistes d'Erasme, que implicaven tornar als principis de l'Evangeli basats en l'amor. Encara que alguna feminista hagi afirmat que l'amor és l'opi particular de les dones, no és menys cert que en les doctrines erasmistes sobre l'amor moltes monges van trobar el camí que les conduïa, si no a la igualtat amb els homes també cridats per Déu a la vida religiosa, almenys a la possibilitat d'una vida espiritual a la mateixa alçada, ja que les ànimes, com escriu Maria de Zayas, no són ni masculines ni femenines. La influència d'Erasme en els convents de monges possibilitarà la reforma carmelitana empresa per santa Teresa, el feminisme de la qual *avant la lettre* aconsegueix evitar que intervinguin els carmelites en l'elecció de les abadesses, com s'havia fet fins aleshores, i també que entrin a l'orde monges il·letrades. Un aspecte que alguns lliguen amb l'origen convers i, en conseqüència, de protecció a les famílies descendents de jueus, més cultes que la resta. A mi em sembla que les coses no van per aquí, sinó que santa Teresa el que desitja és que les seves monges tinguin accés directe als textos, perquè aquest accés els obrirà finestres a possibilitats que abans se'ls negaven.

Sens dubte, la història dels ordes religiosos femenins és apassionant i està, tanmateix, a mig fer. Tant de bo aquest llibre sobre monges serveixi per esperarar alguna de les nostres investigadores. El tema s'ho val.

INTRODUCCIÓ

És un títol agosarat, el que encapçala aquest llibre, però no es pot emmascarar amb cap subtítol perquè precisament el que pretén és desemmascarar, treure pàtines, trencar la imatge estereotipada que es té de les monges per tal d'acostar-nos a la riquesa i diversitat que viuen totes i cadascuna. És una pretensió al capdavall humil, perquè no vol demostrar res, sinó únicament mostrar el que viuen vint monges catòliques de diferents ordes religiosos, que es mouen en diferents àmbits: l'ensenyament, l'acollida, el món de la marginació, la contemplació, el diàleg interreligiós..., amb una única característica comuna: que són dones, dones singulars, fidels a un desig profund que les fa viure amb plenitud.

MONGES és un títol provocador. Al llarg de la història les monges han estat venerades i menyspreades, respectades i ofeses, beatificades i objecte de mofa; se n'han explicat mil i una històries —la literatura n'és plena—, totes inventades per homes que a més d'enclaustrar-les dins dels murs del monestir, de vegades contra la seva voluntat, s'han permès el dret de menystenir-les. La història de les monges és una part de la història descarnada de les dones. I no és estrany

que la paraula *monja*, i el derivat *mongívol*, hagi esdevingut actualment sinònim de *persona melindrosa*; i per això també és un títol confús, perquè el significat equívoc del mot desorienta el possible lector i el convida a cercar què amaga la paraula, si burla o discreció, abans de triar-ne la lectura.

Però malgrat la gosadia, la provocació i la confusió, no es podia fer altrament, i així ho creuen totes les monges que participen en aquest llibre, que són conscients que arrosseguen el mot com un estigma. Per aquest motiu s'han prestat coratjoses a desfer malentesos i a defensar la seva vocació personal, que és en definitiva una vocació humana.

Monja, etimològicament parlant, prové de *mónos* —d'on es deriva *monaché*—, és a dir, 'sola, única, apartada de la multiplicitat, en recerca de la unificació interior i de la unió amb l'Absolut'; tènicament parlant és només la que professa en un monestir i fa vida contemplativa, però el nom s'ha estès a totes les religioses que fan vots dins d'un orde religiós, i actualment la *vox populi* no en fa cap distinció. Religioses i monges han anat a parar al mateix sac, i jo tampoc no n'he fet la tria, perquè malgrat que el seu carisma és diferent, les iguala l'opció per una vida religiosa, eremítica o comunitària, i la professió d'uns vots, privats o públics, de pobresa, castedat i obediència. Des de la fundació dels primers monestirs fins a les congregacions modernes han passat molts segles que han donat a llum un bon nombre d'ordes religiosos femenins —cada un amb un carisma diferent, segons el moment històric— que sovint s'han escindit, amb afany reformador, per constituir-ne de nous. En els fonaments de cada fundació hi ha el desig profund d'unes dones per viure l'Absolut d'una manera totalitzadora, una set de Déu que s'ha manifestat en forma de re-

núncia i ascesi, i que ha utilitzat l'exclusió del món com un camí cap a la Totalitat.

Costa actualment reformular aquesta idea de renúncia i aquest sotmetiment a l'obediència que semblen evocar temps obscurs de la història. Des dels postulats contemporanis de llibertat i igualtat de la dona, de contemplació dins de l'acció de la vida laica, es fa difícil d'entendre que una dona pugui escollir de fer-se monja. Ens trobem en un moment crucial de la vida religiosa, inquietant i esperançador alhora: l'escassetat de joves i l'envelliment de la població dins dels ordes religiosos anuncien la data de caducitat d'un projecte secular.

Si ens remuntem als orígens de la vida religiosa, ens trobem que la primera paraula que defineix aquestes dones assedegades de Déu és la virginitat. Ja des de temps immemorial, el vot privat de virginitat ha primat tàcitament per damunt de la vida matrimonial i la maternitat. Durant segles, la dona només ha tingut dues opcions: el claustre monàstic o el claustre domèstic. Aquesta situació, encara que sembli d'històries passades, ha durat fins no fa gaire, i la majoria de les monges entrevistades encara van patir aquesta rèmora de segles; això explica que el despertar d'una crida a la vida espiritual les fes triar entre el matrimoni i el convent, sense gaires més opcions de vida religiosa. Era impensable temps enrere que un grup de dones es plantegés de viure una recerca interior de Déu sense cap subjecció reglada. L'Església no ha aprovat mai cap moviment religiós sense una intermediació de la jerarquia, i menys encara si es tractava d'un grup femení al qual s'havia de vigilar mitjançant la figura —vigent encara actualment— d'un visitador masculí. La dona, considerada per l'home com un ésser inferior, ha hagut d'estar sempre sotmesa a una autoritat masculina: el

pare, el marit, el fill, el confessor, el visitador, el sacerdot. Això explica que qualsevol intent de viure la fe d'una manera lliure i original fos sospitosa d'heretgia i escapçada de soca-rel o reconduïda cap a un orde ja existent o cap a la creació d'un de nou, sempre amb el vistiplau de les autoritats corresponents.

«No, no vull ser monja!», van expressar algunes de les entrevistades en el moment que els va passar pel cap la idea de ser-ho. Els horroritzava el propòsit, perquè les monges ja eren considerades persones peculiars. Però hi van accedir perquè el seu desig les portava més enllà de les formes i van saber trobar allò que les ajudava en la seva recerca; i, malgrat que són persones crítiques, s'hi han mantingut. La gran majoria van entrar molt joves al convent, abans dels vint anys, cosa que elles mateixes reconeixen que és impensable actualment. Els temps han canviat molt ràpidament, i la vida d'aquestes dones és la crònica de tota una època. Moltes recorden les humiliacions del noviciat i com sublimaven la renúncia a la família, a l'amor de parella, amb el convenciment de l'autenticitat d'allò que les habitava i que les guiava més enllà d'elles mateixes cap a no sabien on. Per damunt de tot, lluitaven per ser fidels a la pròpia consciència. Totes reconeixen l'obertura que va suposar en els ordes religiosos la celebració, entre 1962 i 1965, del concili Vaticà II, que va pretendre una posada al dia de l'Església per tal d'adaptar-la a les necessitats dels nous temps. L'aire fresc va enderrocar les reixes de la clausura i va obrir les portes dels convents deixant-hi entrar la vida del carrer. Aleshores van poder acollir i compartir.

Van poder restablir els lligams familiars, sortir del monestir i estudiar, crear comunitats petites, obertes als barris, al treball amb els més pobres. Van ser capaces de decidir per elles mateixes el seu futur i el futur de les congregacions. Algunes ho van deixar. Altres es van tancar encara més, per por dels canvis. Altres s'hi van quedar, perquè ho van voler, esperançades. El que no va canviar fou la situació de marginació de la monja, com a dona, dins de l'Església, per part de la jerarquia patriarcal. Algunes han lluitat per fer-s'hi un lloc, i altres han continuat vivint en un microcosmos on han anat fent la viu-viu sense molestar ni ser molestades.

En aquest llibre només hi ha representats alguns dels ordes religiosos existents, de vegades repetits, perquè la tria s'ha fet des de les persones, no des dels ordes als quals pertanyen. Majoritàriament són dones grans, perquè la perspectiva dels anys dona al camí interior una riquesa inqüestionable. Són monges conegudes, mediàtiques podríem dir-ne, o monges totalment anònimes, de comunitats urbanes o rurals, de barris benestants o de barris pobres, d'aquí o d'allà. Tan sols vaig establir un criteri a l'hora de fer la tria: dones que visquessin amb plenitud i que, en la història de l'encalç del seu somni, poguessin emmirallar-s'hi les persones que cerquen més enllà de l'anècdota o de l'efímera morbositat. Volia testimonis de persones entusiasmades en la recerca d'un anhel que dona sentit a la vida. Cap d'elles, doncs, no es va sorprendre davant la gosadia d'una única pregunta: «¿Quin és el teu desig profund?» Pregunta complexa, mig suggerida en el primer contacte. La van rebre en silenci i en silenci la van anar desgranant, teixint-la amb el fil de la memòria fins a abocar-la en un monòleg pausat. Així, d'una manera tan natural, el que havia de ser una entrevista es va convertir en

una conversa sobre el sentit de la vida; i l'entrevistadora es va transformar en confident... Des de la primera conversa em vaig guardar les tòpiques preguntes i em vaig deixar aconduir pels viaranys de cada vida, intentant fer la menor nosa possible. D'una única pregunta van sorgir respostes diferents, senzillament perquè cada persona és diferent. Amb una certa timidesa al principi, i amb gosadia després, es van mostrar tal com eren, parlaven d'allò que els abellia i s'expressaven a la seva manera, amb uns interessos i uns moments vitals diversos. Va ser difícil per a algunes superar la tensió entre el silenci i la paraula: «¿Com explica un enamorat el que sent, o una mare l'amor pel seu fill?», em deien. Era present la por de profanar una experiència que no té paraules; la por de ser malinterpretada, titllada de visionària. I, paradoxalment, la necessitat profètica de comunicar l'experiència viscuda: ¿per què hem de callar si algú vol saber?

Agraeixo a totes elles l'esforç per no callar, per obrir-se i compartir. Jo m'he limitat a escoltar, transcriure i reelaborar els materials de les converses. Ha estat un treball intens de recerca per tal de trobar la manera més fidedigna de transmetre tota la riquesa que m'havia estat confiada. Això l'ha convertit en un llibre que, treballat amb els paràmetres d'un estudi científic, s'ha reelaborat des del cor, amb una especial cura en el treball del llenguatge per tal que arribés a la impremta amb tota l'espontaneïtat del diàleg i permetre així al lector assaborir cada conversa com si hi hagués estat present. En l'aspecte literari ha calgut reorganitzar uns materials orals en què els records s'enfilen

sense temps; i finalment, encara, la confrontació del text amb cada una d'elles i les correccions fetes sobre el paper, a través del correu postal o electrònic, que van anar teixint complicitats.

Tot plegat ha estat un camí iniciàtic, tant per les apassionants converses com pel treball d'elaboració del text, que em feia reviure l'expressió de cada mirada. He pogut visitar paisatges recòndits on mai no se m'hagués acudit d'anar. He traspasat els murs dels monestirs que havia vist de lluny estant. He estat acollida, regalada amb l'amistat de la confiança.

Tinc el convenciment que una flor no fa estiu, però que moltes flors com aquestes poden transformar un paisatge.

I

«QUI HA FET L'ESFORÇ D'ENTRAR FINS AL
FONS EN LA PRÒPIA TRADICIÓ RELIGIOSA,
NO TÉ POR D'ENTRAR EN UNA ALTRA»

Berta Meneses

Berta Meneses (Palència, 1945) · Professora de l'Escola Nostra Senyora de Lourdes de Barcelona · Mestra zen (escola zen Sanbo-Betània) · Congregació Filipense

LA BERTA M'ACULL en una saleta prop del *zendo*. En aquell racó es respira el silenci de moltes hores de fer silenci. Ningú no diria que som al bell mig de la ciutat. És un oasi en el desert. Ja ens coneixíem i no han calgut les presentacions. Ella fou qui em va introduir en el camí del zen. La Berta és una dona apassionada, segura del seu desig, que mira sempre endavant i no estalvia esforços per aconseguir allò que li diu el cor. Toca un munt de tecles: l'escola, els alumnes, les classes, el zen, els deixebles, el *zendo*, les xerrades, el diàleg interreligiós, les accions solidàries a El Salvador... el seu secret és una innata vitalitat, moltes hores de meditació i una organització estricta dels horaris. Rara barreja de passió llatina i disciplina japonesa.

—*Ets monja i mestra. ¿Sempre ho has tingut clar?*

—El meu pare sempre em preguntava què volia estudiar i jo li deia que medicina, però a ell no li agradava perquè considerava que les dones no tenien èxit com a metges i volia que fos farmacèutica, però això per mi era fer de botiguera i, si havia d'estar en una botiga, preferia fer de pastissera. I li deia: «El que no vull ser és ni monja ni mestra!» Abans em pensava que les monges no tenien cames, però ara ja he vist que en tenen.

—*¿Com vas arribar-hi?*

—Quan vaig acabar magisteri em van demanar si podia ser monitora en unes trobades amb gent marginal. Tenia dinou anys i em trobava davant de noies més grans que jo que ignoraven coses que per mi eren evidents, i que tenien una disponibilitat per aprendre enorme. Els ensenyaven diferents coses, i jo els ensenyava a pregar, tot i que, a la vegada que els ensenyava a fer-ho, també jo pregava seriosament per primer cop. No eren pregàries de repetició, sinó d'estar en silenci, de pensar en allò que vols, de parlar-ho amb Déu. Jo no tenia cap escola de pregària perquè, com deia la meva mare, no em perdia cap festa i m'importaven poc els quilòmetres que havia de fer per anar-hi; era molt activa, però arran d'aquelles trobades em va començar una vocació molt forta pel tema social. L'arrel d'aquest canvi va estar en el contacte amb aquestes noies, que venien d'un món que jo no coneixia perquè havia nascut en un ambient clàssic, d'anar a missa, i sense gaires preocupacions. El tema espiritual també va tenir un pes considerable perquè recordo, ja des de petita, haver tingut experiències espirituals molt fondes; i també en aquella època: nits de pregària, caminades contemplatives, perdre'm per la platja... Em va començar a venir al cap la

idea que m'havia de fer monja i anar a missions, però pensava: «¿Com ho dic, això? Si ningú no s'ho creurà!» Tenia vint anys, estava matriculada a la universitat —a primer de químiques, a Valladolid—, i vivia en una situació de desorientació total. Quan va arribar l'estiu, vam marxar de vacances amb la família; jo ja veia que no podria aguantar tot allò que portava a dins i ho vaig explicar a la meva mare. Ella em va dir: «Ah, no! Viuda dues vegades, no!», perquè el pare havia mort quan jo tenia onze anys i jo era la gran i el seu suport. Va ser un drama. I així és com arribo al noviciat.

—*Em costa imaginar-te en un noviciat.*

—El noviciat no va coincidir en res amb el que jo havia imaginat. Va ser duríssim. Era una manera de tractar-te —segons el meu judici de noia de vint anys— infantívola, i com que era molt rebel, sovint em cridaven a l'ordre i m'insinuaven que, si continuava així, hauria de sortir. Jo sempre els donava la mateixa resposta: «Si vostès m'envien a casa és que Déu no em vol aquí, i jo, quasi encantada, però pel que intueixo no me'n puc anar, el meu objectiu és prou clar.» Era molt curiosa la contradicció, i jo em deia: «Aguarda, que només són dos anys de noviciat.» Abans d'entrar-hi, llegia Bonhoeffer, Teilhard de Chardin, Tillich, autors que el Sant Ofici havia prohibit a tots els noviciats; per tant, allí no els podia llegir; vaig demanar a la meva mare que m'enviés un matalàs més gruixut —perquè el que tenia allí era molt prim—, i que a dintre m'hi fiqués tots aquests llibres. Passats uns mesos, van descobrir que llegia aquests llibres i me'ls van requisar; em van dir que jo estava en contra de l'Església i del Sant Ofici. En la meva consciència no m'influïa gens que em diguessin que hi estava en contra, perquè sempre he estat molt lliure. I és que el llenguatge de Teilhard

de Chardin, el de Bonhoeffer, era l'únic llenguatge teològic que jo entenia i vivia —amb vint-i-un anys— completament convençuda. Quan me'ls van requisar, vaig demanar a la meva germana, que estava aprenent mecanografia, que practiqués amb *El medi diví* de Teilhard de Chardin, i que me l'enviés per carta. Així va ser com el vaig llegir.

—*Vas tenir uns bons mestres...*

—La meva espiritualitat ha estat influïda per unes persones molt concretes. Una d'elles és Teilhard de Chardin i tot el llenguatge que utilitza quan diu que la matèria també és esperit, que tot evoluciona cap a la plenitud que és l'alfa i l'omega. Recordo de memòria un dels textos: «Encara que no tingui ni església, ni altar, ni pa ni vi, per sobre de tots els signes em puc trobar amb la presència real del que és invisible i que també és aquí.» Aquesta és la meva espiritualitat. Jo sempre deia a la meva mare que no sabia qui havia posat en mi aquestes idees —perquè no les tenia ningú més—, però jo no podia pensar d'una altra manera, i com que no podia fer-ho, havien de ser de Déu. I la meva mare, que era una persona molt culta, em deia: «Sí, filla, però cal fer també el que diuen els superiors, perquè si no, passaràs una vida molt amarga allà dins.»

—*¿L'obediència va ser fàcil?*

—La mare general em deia que jo no sabia què era la voluntat de Déu ni tampoc l'obediència. I jo li deia: «És que l'obediència és tremenda! Jo no sé si vostè sap que per obeir es necessita estar molt lliure de l'ego, perquè obeir no és posar-me la jaqueta negra o gris que vostè vol, això és disciplina, i no té tanta importància; el veritable sentit del vot d'obediència és saber realment què vol Déu de mi en cada moment, i això representa molt silenci i que estigui molt

lliure, i això és molt difícil. Jo crec que no soc obedient, però tampoc no sé si vostè ho és.» Ella considerava que jo era molt racionalista, que s'havia de ser meitat fe i meitat raó i que jo cada cop era més raó. Jo li deia que la fe i la raó són dos plans diferents... i se'm quedava mirant com dient: «És que no puc amb ella.» Però no em treia del noviciat.

—*¿I quan acabes el noviciat?*

—Somiaava que en acabar el noviciat m'enviarien cap aquí, a l'Escola de Lourdes. Ja hi havia vingut a fer classes, i les monges no tenien res a veure amb les del noviciat. Tenien fama de comunistes, de catalanistes, de ser de l'Assemblea de Catalunya; aquí es va fer la primera escola d'estiu Rosa Sensat, i hi havia una altra espiritualitat..., però em van enviar a Galícia. Allí anava a la Universitat de Santiago i treballava amb la JOC (Joventut Obrera Catòlica); era l'època de Franco i jo era contestatària: feia totes les propagandes i les duia en el cotxe, embolicades amb un paper que deia: «catecismos». Era plenament feliç en aquell ambient social, i m'agradava perdre'm en la natura, en el silenci total i en la lectura d'autors amb una visió de Déu panteista. Després vaig anar a Madrid, però allà no hi podia viure i vaig dir que, o m'enviaven a Catalunya, o sortia de la congregació. Pensava que, si calia, podia fer el camí espiritual jo sola.

—*¿Et van enviar a Catalunya?*

—Em van enviar a la comunitat de Lourdes. Era el moment de la mort de Franco, i es va produir un canvi important. L'atenció a la gent empobrida començaven a dur-la a terme les entitats —abans només era l'Església—, i és com si a partir d'aquell moment hagués de buscar un nou sentit al fet de ser monja, amb una visió i acció dins de la teologia de l'alliberament, perquè fins aleshores era omplir un buit

que la societat no omplia. A partir de la lectura i el qüestionament, vaig començar a obrir-me —i a obrir-nos, perquè no era l'única— a les qüestions orientals. Vaig començar a descobrir la importància del cos, amb el treball dintre del món del ioga, la respiració conscient, i alhora estudiava Tillych molt profundament... De cop i volta, em van caure a les mans els llibres del trapenc Thomas Merton, que em van fer veure que era possible que allò que intuïa fos una experiència real des d'un altre punt de vista; i vaig començar una recerca fortíssima dintre d'aquest món.

—*La vostra era una comunitat una mica atípica.*

—Quan vaig arribar aquí, era una comunitat que portava quinze anys de psicoanàlisi en grup: havia treballat molt tot el que fa referència a l'ombra, a la part psicològica; el mateix que l'experiència de la comunitat de Cuernavaca, a Mèxic, però allí es van exclaustrear tots i aquí no va sortir ningú. Després, aquesta experiència es va portar a Bèlgica, a un congrés de psicoanàlisi i espiritualitat. És una experiència bastant inèdita pel fet que, després de tanta psicoanàlisi, quedés la comunitat íntegra.

Vaig entrar en una comunitat on tot es qüestionava des d'un mateix, des del «tu com ho entens» i «tu com ho vius», no des de la norma. I es qüestionava tot: l'eucaristia, la pregària, tot es posava damunt de la taula. S'havia d'anar molt a fons, perquè, si no, tot s'ensorra i et quedes sense res.

—*¿Com contactes amb el zen?*

—Vaig conèixer l'Ana María Schlütter quan es preparava per ser mestra zen; anava a Alemanya amb el jesuïta Enomiya-Lassalle, qui més endavant la presentaria al mestre Kôun Roshi, del Japó. Ella va venir aquí per fer-nos un petit curs d'un cap de setmana sobre zen, i jo vaig veure que

m'encantava. En aquell moment estava fent un treball espiritual en dues direccions: la primera era una necessitat forta d'aprofundir en la nostra tradició, sobre l'Evangelí, sobre els místics: Tillich, Bonhoeffer, però no des del que oficialment es diu, sinó des del marge, al límit. Jo havia fet teologia i fèiem contínues reunions, revisions, aprofundiments. La segona era l'obertura al món oriental, com una visió espiritual completament oberta, on és el «jo mateix» qui pot arribar a l'experiència de l'Absolut. I anava llegint experiències de persones, com ara la de Merton, que en descobrir el món oriental va veure que se li obria una porta, però que això no li feia oblidar el que ell era. Fet i fet, era el mateix procés que estàvem fent nosaltres. Em va entusiasmar i m'hi vaig entregar amb tota l'ànima. Eren moltes hores de lectura, de diàleg i de meditació, a més de tota la feina de l'escola. És en aquell moment quan conec el benedictí Willigis Jäger, que va ser convidat per les benedictines de Sant Pere de les Puelles a fer una conferència sobre el llibre anònim del segle XIV *El nívol del no saber*, que nosaltres estàvem llegint perquè formava part d'aquests llibres de reflexió i estudi que he dit abans. Justament em vaig trobar amb un mestre zen que feia una conferència sobre una cosa que jo estava buscant.

—*¿I què vas trobar?*

—Que el llenguatge zen m'ajuda profundament a entendre el que jo soc, sense necessitat de deixar la pròpia tradició religiosa. El zen et dona un altre llenguatge i un altre camp d'experiència per trobar el que busques: el teu veritable jo, que és diví, i que és això el que diuen els textos dels místics; aleshores sant Joan de la Creu comença a tenir una rellevància extraordinària, l'entenc i m'emociono. És un món summament ric el que se't desperta, i tots dos —cristianisme i

budisme zen— s'ajuden i es complementen. Solament qui ha fet l'esforç d'entrar en la pròpia tradició religiosa, fins al fons, no té por d'entrar en una altra; t'ajuda a convertir-te, a purificar la teva religió, i, a més, amplia la teva cosmovisió amb elements que no són de la pròpia tradició.

Aquesta recerca m'ocupava llargues estones del dia i part de la nit, perquè ens en anàvem a dormir de matinada. El més extraordinari era que tota la comunitat hi estava implicada. Actualment tota la comunitat fa zen.

—*¿I la teva inquietud social?*

—La part social no s'oblida, perquè a l'escola hi ha un compromís amb els nens que tenen dificultats, que és el tret característic d'aquesta escola. Actualment l'associació Zendo-Betània té una branca anomenada *karuna* (compassió), i té un compromís amb l'Equador, Guatemala i El Salvador.

—*¿Allí també es practica zen?*

—Qui fa zen en aquests llocs és gent que té un nivell cultural alt —alguns han estudiat en universitats estrangeres, i d'aquests n'hi ha dos o tres de l'alta societat— i està preocupada pel creixement espiritual. Quan estic allí els dic: «Vosaltres, que sou una minoria, podeu estar en meditació; la meditació ha de portar a la saviesa de la percepció i a la compassió. Encara que no pugueu fer gran cosa, el que no podeu fer és no fer res.» Després dels terratrèmols d'El Salvador, la gent es va quedar sense casa, sense terres, i el govern no hi podia arribar; aleshores va ser quan ens vam comprometre a construir, a la Sierra del Bálamo, el poble, la guarderia i un centre professional per a dones. La primavera pròxima començarà la formació per a les dones que s'encarregaran de la guarderia. Ara tenen aigua i llum, però cal un pla de salut urgent i afrontar el problema educatiu, que és més greu que el

